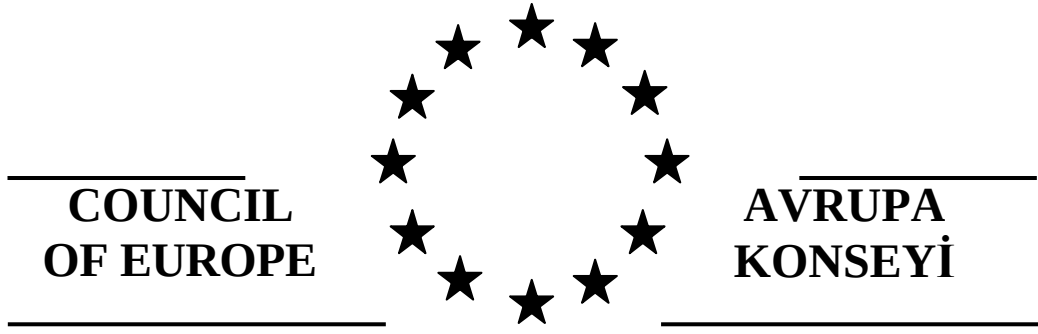

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ DAİRE

ÖZGÜR UYANIK – TÜRKİYE

(Başvuru no. 11068/04)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

23 Mart 2010

İşbu karar AİHS'nin 44/2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Şekli düzeltmelere tabi olabilir.

USUL

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan 11068/04 no'lu davanın nedeni, Özgür Uyanık ("başvuran") adlı T.C. vatandaşının, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne 18 Şubat 2004 tarihinde, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme'nin ("Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin - AİHS") 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurudur.

Başvuran İstanbul Barosu avukatlarından A. Kocabal Ince tarafından temsil edilmiştir.

OLAYLAR

1974 doğumlu başvuran İstanbul'da ikamet etmektedir.

Başvuran 16 Mayıs ve 30 Mayıs 1996 tarihleri arasında, yasadışı bir örgütle ilgili yürütülen soruşturma ile bağlantılı olarak gözaltında tutulmuştur. Gözaltındayken çeşitli şekillerde kötü muameleye uğradığını iddia etmiştir. Başvuru formunda, özellikle, gözlerinin bağlandığından, kollarından asılıp, elektrik verildiğinden, çıplak soyulduğundan ve dövüldüğünden şikayetçi olmuştur. Ayrıca 13 veya 14 Mayıs 1996 tarihinde yakalandığını belirtmiştir.

Başvuran 30 Mayıs 1996 tarihinde, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde adli tabip tarafından muayene edilmiş, muayenede başvuranın sağ kulağında ağrı ve duyma kaybı, sol kolunda ise hissizleşme tespit edilmiştir. Doktor başvuranın bir hastaneye sevk edilip, burada nörolojik muayeneden ve EGM (elektromiyogram, kas hücrelerine ait elektrik aktivitesinin ölçülmesine verilen addır) testinden geçmesini tavsiye etmiştir.

Aynı gün Taksim Devlet Hastanesi tarafından düzenlenen ikinci raporda başvuranın kulaklarında patolojik bulguya rastlanmamış ancak sol kolunda brakial pleksitis (sinir zedelenmesi) tespit edilmiştir. "EGM" testi yapılması tavsiye edilmiş, ancak testin yapıldığı 18 Ekim 2000 tarihinde hiçbir bulguya rastlanmamıştır.

Başvuran 30 Mayıs 1996 tarihinde, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcısı önüne çıkarılmış, polise verdiği ifadenin doğruluğunu kabul etmiş ve çeşitli eylemler hakkında bilgi vermiştir. Ayrıca bir takım şikayetleri olduğu gerekçesiyle bir devlet hastanesine sevk edilmeyi talep etmiştir. Başvuran peşinden İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi hakimisi önüne çıkarılmış, burada önceki ifadeleri kabul etmiştir. Hakim başvuranın tutuklanmasına karar vermiştir. Başvuran ve başvuranla aynı gerekçelerle gözaltına alınıp tutuklanan diğer beş şüpheli ("şikayetçiler"), aynı gün, İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na başvurup sorgulanmalarına katılan polis memurları hakkında, kendilerine kötü muamelede bulunduklarını iddia ederek bir şikayet dilekçesi sunmuşlardır.

İstanbul Cumhuriyet Savcısı 3 Temmuz 1997 tarihinde şikayetçilerin davasını Fatih Cumhuriyet Savcılığı'na göndermiştir.

Fatih Cumhuriyet Savcısı 13 Nisan 1998 tarihinde başvuruları dinlemiştir. Başvuran gözlerinin bağlandığından, kollarından askıya alındığından, elektrik verildiğinden, çıplak soyulduğundan ve dövüldüğünden şikayetçi olmuştur. 13 ya da 14 Mayıs 1996 tarihinde yakalandığını, gözaltında tutulduğu sürede Türkiye'nin çeşitli yerlerinde çeşitli terörle mücadele şubelerine nakledildiğini belirtmiştir. Başvuran ayrıca askıya alınırken direndiği için kolunun incindiğini ve kulağındaki sorunun da darbe sonucu meydana geldiğini iddia

etmiştir. En az 20-25 polis memuru tarafından kötü muameleye uğradığını ve pek çoğunu teşhis edebileceğini öne sürmüştür.

Savcı 12 Mayıs 1998 tarihinde, iddiaları kanıtlayıcı delil bulunmadığı için, İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'nde görevli polis memurları hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir.

Başvuran Beyoğlu Ağır Ceza Mahkemesi'nde bu karara itiraz etmiştir.

Bu esnada, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcısı, 27 Haziran 1996 tarihli bir iddianameyle, başvuran ve diğer on kişi hakkında, *inter alia*, yasadışı silahlı terör örgütüne üye olmak ve örgüt adına çeşitli soygun ve cinayetlere katılmak suçlarından cezai işlem başlatmıştır.

7 Temmuz 1996 tarihinde İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde başvuran hakkında cezai işlem başlatılmıştır. Mahkeme 20 Kasım 1996 tarihinde, gözaltında işkence gördüğünü iddia ederek polise ve savcıya verdiği ifadeleri geri çeken başvurunu dinlemiştir. Dava dosyasından edinilen bilgiye göre, halen derdest halde olan cezai takibat süresince, 1 Şubat 2006 tarihine dek tutuklu kalan başvuran, ön soruşturma esnasındaki ifadelerinin işkence ve baskı altında alındığını yinelemiştir.

Bu esnada, Beyoğlu Ağır Ceza Mahkemesi'nin isteği üzerine, başvuran 25 Ekim 2000, 9 Ağustos 2002 ve 14 Mayıs 2003 tarihlerinde muayene ve testlerden geçmiştir. Başvuran 9 Ağustos 2002 tarihinde Adli Tıp Kurumu 2., 3. ve 4. İhtisas Dairesi doktorları tarafından muayene edilmiştir. Açlık grevinde olan başvuranın, *inter alia*, halüsinasyon gördüğü, hafıza güçlüğü çektiği ve Korsakoff sendromu sebepli şizofreni rahatsızlığı bulunduğu tespit edilmiştir.

9 Temmuz 2003 tarihinde Adli Tıp Kurumu 2. İhtisas Dairesi, olaylara ilişkin başvuranın anlatımı ile dava dosyasındaki raporları incelemiş, başvuranın sağ kolunda ulnar kübital turner sendromu ile hafif aksiyal motor nöropati tespit etmiştir. Öte yandan, bu koşulların gözaltında meydana geldiği iddia edilen kötü muamele sonucu oluşmuş olması olanaksızdır. Ayrıca başvuruda travmatik bir lezyon oluştuğunu gösterir tıbbi delil bulunmamaktadır.

Beyoğlu Ağır Ceza Mahkemesi 7 Aralık 2003 tarihinde, yukarıda geçen raporun sonucuna ve dava dosyasında bulunan diğer delillere atıfta bulunarak, başvuranın itirazını reddetmiştir.

HUKUK

I. AİHS'NİN 3. VE 13. MADDELERİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuran AİHS'nin 3. ve 13. maddeleri kapsamında, gözaltında kötü muameleye uğradığından ve ulusal makamların, iddiaları karşısında etkili bir soruşturma yürütmediklerinden şikayetçi olmuştur.

AİHM, bu şikayetlerin yalnız 3. madde çerçevesinde incelenmesi gerektiği kanısındadır.

A. Kabuledilebilirliğine ilişkin

Hükümet, öncelikle AİHM'den başvuruyu AİHS'nin 35. maddesinin 1. fıkrası çerçevesinde iç hukuk yollarının tüketilmediği için kabuledilmez olduğu gerekçesiyle reddetmesini talep etmiştir. Başvuranın, asliye hukuk ve idare mahkemelerinde dava açarak, maruz kaldığını iddia ettiği zarar için tazminat talep edebileceğini savunmuştur. İkinci olarak, Hükümet, başvuranın olayın meydana geldiği tarihten itibaren altı ay içinde başvuru yapması gerektiğini ileri sürmüştür.

AİHM, önceki davalarda, Hükümet'in asliye hukuk ve idare mahkemelerinde çözüm aramaya ilişkin benzer argümanlarını inceleyip reddettiğini yineler (örn. bkz. *Nevruz Koç - Türkiye*, 18207/03 ve *Eser Ceylan - Türkiye*, 14166/02). AİHM, mevcut başvuruda, içtihadın dışına çıkılmasını gerektirecek özel koşullar tespit etmemiştir. Bu nedenle, Hükümet'in, iç hukuk yollarının tüketilmediğine ilişkin şikayetini reddeder.

Ayrıca, AİHM, AİHS'nin 35/1 maddesinde öngörülen altı aylık süre kuralının, başvuranların başvurularını iç hukuk yollarının tüketilmesi sürecinde, nihai karardan itibaren altı ay içinde sunmalarını gerektirdiği yineleyerek, 18 Şubat 2004 tarihinde sunulan başvurunun bu süre kuralıyla uyumlu olduğu kanısındadır. Bu nedenle Hükümet'in bu bağlamdaki ön itirazını benzer biçimde reddeder.

AİHS'nin 35. maddesinin 3. fıkrası çerçevesinde başvurunun dayanaktan yoksun olmadığını kaydeden AİHM, ayrıca başka bir gerekçe altında da kabuledilemezlik unsuru bulunmadığını tespit eder. Bu nedenle başvuru kabuledilebilir niteliktedir.

B. Esas

Hükümet, başvuranın iddialarına itiraz etmiştir. Bu bağlamda, başvuranın iddialarının uygun delillerle desteklenmediğini ve kötü muamele iddialarına ilişkin bir soruşturma yürütüldüğünü ileri sürmüştür.

Başvuran iddialarını sürdürmüştür.

AİHM, bir kimsenin sağlıklı olarak gözaltına alınıp serbest bırakıldığında yaralı olduğu tespit edilirse, Devlet'in bu yaralanmanın nasıl meydana geldiğine ilişkin uygun bir açıklama sağlamak ve mağdurun iddialarına, özellikle de bu iddialar tıbbi raporlarla destekleniyorsa, gölge düşürebilecek delil göstermekle yükümlü olduğunu, bunun yerine getirilmemesi halinde AİHS'nin 3. maddesi kapsamında açıkça sorun doğacağını yineler (bkz. *Yananer – Türkiye*, 6291/05).

Delillerin tespit edilmesinde, AİHM, genellikle 'her türlü makul şüphenin ötesinde' delil kıstasını uygulamıştır (bkz. *Avşar – Türkiye*, 25657/94). Öte yandan böyle bir delil, dayanaklı, net ve tutarlı çıkarımların veya çürütülemeyen benzer karinelerin varlığı ile ortaya konabilir (bkz. *İrlanda - İngiltere*). Söz konusu olayların, gözaltında olan ve kontrollerinde bulunan kimselerde olduğu gibi, tamamen veya kısmen yetkili makamların münhasır bilgisi dahilinde olması halinde, tutukluluk devam ederken meydana gelen yaralanmalara ilişkin güçlü maddi karineler ortaya çıkacaktır. Esasında, yetkili makamların tatmin edici ve ikna edici bir açıklama sağlamaları yönünde ispat külfeti bulunmaktadır (bkz. *Salman – Türkiye* [BD], 21986/93).

Bu davada, AİHM, başvuranın en az on dört gün gözaltında tutulduğunu gözlemler. Başvuranın şikayetçi olduğu kötü muamele tipleri arasında esas olarak gözlerinin bağlanması, asılması, elektrik verilmesi, çınlıplak soyulup dövülmesi bulunmaktadır. Bu bağlamda, başvuranın anlattığı biçimiyle olaylar hem AİHM hem de ulusal makamlar huzurunda tutarlıdır.

Tıbbi delillere ilişkin olarak, AİHM, başvuranın yakalanmasının ardından muayene edilmediğini kaydeder. Ayrıca gözaltının bitiminde düzenlenen raporun, başvuranın sağ kulağında ağrı ve duyma kaybı, sol kolunda ise hissizleşme ortaya koyduğunu gözlemler. Aynı gün düzenlenen ikinci rapor, başvuranın sol kolunda brakial pleksitis (sinir zedelenmesi) belirtileri tespit etmiştir. Başvuranın sol koluna ilişkin bulgular, AİHM’ye göre, başvuranın kolunun zarar gördüğü iddialarını desteklemiştir.

Bu bağlamda AİHM, Hükümet’in başvuranın nasıl yaralandığına ilişkin bir açıklama sağlayamadığını gözlemler. Davanın koşulları ve Hükümet’in, bütün bu süre boyunca Devlet makamlarının kontrolünde olan başvuranın yaralanma sebebine ilişkin uygun bir açıklama vermemesi bütün olarak değerlendirildiğinde, AİHM, bu yaralanmanın Hükümet’in sorumlu bulunduğu muamelenin sonucu olduğu kanısına varır.

AİHM, AİHS’nin 3. maddesinin, makamların, “savunulabilir” ve “geçerli şüphe” uyandırması halinde kötü muamele iddialarını soruşturmalarını gerektirdiğini yineler (özellikle bkz. *Ay – Türkiye*, 30951/96). AİHM içtihadı tarafından belirlenen geçerli asgari standartlar, soruşturmanın bağımsız, tarafsız, kamuya açık olmasını ve yetkili makamların örnek teşkil edecek titizlikle ve çabuklukla hareket etmelerini gerektirmektedir (örn. bkz. *Çelik ve İmret – Türkiye*, 44093/98). Ek olarak AİHM, AİHS’de öngörülen hakların uygulanabilir ve etkili olduğunu, teorik ve yanıltıcı olmadığını yineler. Bu nedenle, böyle davalarda, etkili bir soruşturma, sorumluların tespit edilip cezalandırılmalarına yol açabilmelidir (bkz. *Orhan Kur - Türkiye*, 32577/02).

AİHM, yukarıda, AİHS’nin 3. maddesi uyarınca başvuranın yaralanmasından Savunmacı Devlet’in sorumlu olduğunu tespit etmiştir. Bu nedenle etkili bir soruşturma yapılmış olması gerekmektedir.

Bu davada, AİHM, Cumhuriyet Savcılığı’nın başvuranın iddialarına ilişkin ivedilikle soruşturma başlattığını gözlemler. Bu soruşturma, Ağır Ceza Mahkemesi’nin, Cumhuriyet Savcısı’nın İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi’nde görevli polis memurları hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair kararını onayınca sona ermiştir. Soruşturma esnasında, başvuranın iddialarının doğruluğunun saptanması için ek tıbbi raporlar istenmiştir. Savcı başvuranın ifadesini almıştır.

Bununla birlikte, AİHM, ulusal makamların soruşturmayı yürütme biçiminde, soruşturmanın etkililiğine olumsuz etki yapan göze çarpıcı eksiklikler olduğunu gözlemler. Öncelikle, AİHM, adli tıp muayenelerinde elde edilen delillerin tutukluların kötü muamele iddialarına ilişkin soruşturmalar için önemli bir rol oynadığını yeniden teyit eder (bkz. *Salmanoğlu ve Polattaş - Türkiye*, 15828/03). Bu bağlamda, AİHM, başvuranın gözaltı süresinin bitiminde düzenlenen tıbbi raporların ayrıntılı olmadıklarını ve hem AİHM’nin kötü muamele davalarını incelerken düzenli aralıklarla göz önünde bulundurduğu Avrupa İşkencenin ve İnsanlıkdışı veya Onur kırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesi’nin (AİÖK) tavsiye ettiği standartları hem de Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu’na sunulan İstanbul Protokolü olarak da bilinen İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı,

Aşağılayıcı Muamele veya Cezaların Etkili Biçimde Soruşturulması ve Belgelendirilmesi El Kılavuzu'nda kılavuzluk eden ilkeleri (bkz. *Batı ve Diğerleri*) büyük ölçüde karşılayamadığını kaydeder. Ayrıca, Beyoğlu Ağır Ceza Mahkemesi'nin ek tıbbi delil istemesine karşılık, meydana geldiği iddia edilen kötü muamele ile bu muayenelerin tarihleri arasında geçen zaman, AİHM'ye göre, başvuranın kolunun yaralanmasının sebebinin tespit edilmesi olasılığını olumsuz etkilemiştir. Bu bağlamda AİHM, makamların, başvurana, yaralanmasının sebebinin belirlenmesi için EGM testi yapılmasını sağlamasının dört yıldan fazla sürmesinden üzüntü duyar.

İkinci olarak, AİHM, ne başvurandan ne de şikayetçilerden, failleri, fotoğraflarından ya da şüpheliler arasından teşhis etmelerinin istenmediğini kaydeder. Bu bağlamda, AİHM, Cumhuriyet Savcısı'nın kararında yalnızca "İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'nde görevli polis memurları" olarak atıfta bulunulan bu polis memurlarının kimliklerinin ortaya çıkarılması için ciddi bir çaba göstermediği kanısına varır. Üçüncü olarak, savcı soruşturmasında hiçbir polis memurunu veyahut başvuranla aynı hücrede tutulan diğer kişiler gibi olası şahitleri dinlememiştir.

Yukarıdakiler ışığında, AİHM, yukarıda belirtilen soruşturmanın AİHS'nin 3. maddesi çerçevesinde tam ve etkili olma koşullarını karşılamadığı kanısındadır.

AİHS'nin 3. maddesi hem esas hem usul yönünden ihlal edilmiştir.

II. AİHS'NİN 5. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuran başvuru formunda, gözetim altında tutulmasıyla ilgili olarak AİHS'nin 5/2, 5/3 ve 5/4 maddesinin ihlal edildiğinden şikayetçi olmuştur.

Hükümet, AİHS'nin 35/1 maddesi kapsamında, başvuranın bu başlık altındaki şikayetlerinin altı aylık süre kuralıyla örtüşmediği için reddedilmesi gerektiğini savunmuştur. Başvuranın, AİHM'ye yaptığı başvuruyu gözaltı süresinin bittiği tarihten itibaren altı ay içinde sunması gerektiğini ileri sürmüştür.

AİHM, Hükümet'in altı aylık süre kuralıyla ilgili itirazına ilişkin olarak, AİHS organlarının içtihadına göre, iç hukuk yolunun bulunmadığı durumlarda, altı aylık sürenin, AİHS'nin ihlalini teşkil ettiği iddia edilen eylem tarihinde başladığını yineler (diğerlerinin yanı sıra bkz. *Yüksektepe - Türkiye*, 62227/00).

AİHM, başvuranın gözaltı süresinin 30 Mayıs 1996 tarihinde tutuklanmasıyla sona erdiğini kaydeder. Ancak AİHS'nin 5. maddesi çerçevesindeki şikayetler AİHM'ye 10 Şubat 2004 tarihinde sunulmuştur. Bu koşullarda, AİHM Hükümet'in, başvuranın altı aylık süre kuralına uymadığı yönündeki itirazını kabul eder. Buna göre başvurunun bu kısmı AİHS'nin 35/1 ve 35/4 maddesine göre reddedilmelidir.

III. AİHS'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

AİHS'nin 41. maddesine göre:

"Mahkeme işbu Sözleşme ve Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın tatminine hükmeder."

A. Tazminat ve yargılama gideri

Başvuran, maruz kaldığı işkenceden ötürü meydana gelen zarar için ve tutukluluğu ile cezai işlemlerin uzun sürmesi nedeniyle maddi ve manevi tazminat olarak toplam 90.000 Euro talep etmiştir. Başvuran ayrıca AİHM'den, Hükümet'ten, kötü muamele iddialarına ilişkin uygun bir cezai takibat başlatılmasını ve önceki soruşturmayı sürdürenlerle ilgili soruşturma başlatmasını istemesini talep etmiştir.

Hükümet başvuranın tazminat taleplerini reddetmiştir.

AİHM tespit edilen ihlal ile talep edilen maddi tazminat arasında illiyet bağı bulunmadığını kaydetmektedir. Öte yandan AİHM, başvuranın yalnızca AİHM'nin ihlal tespit etmesiyle telafi edilemeyecek acı ve sıkıntı geçirdiği kanısındadır. Mevcut davadaki ihlalin mahiyeti göz önünde bulundurulduğunda, AİHM, hakkaniyete uygun surette, başvurana 27.300 Euro manevi tazminat ödenmesine karar verir.

Son olarak, AİHM, başvuranın geri kalan taleplerine ilişkin hüküm vermeyi uygun görmemektedir.

B. Gecikme Faizi

AİHM, Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranına üç puanlık bir artışın eklenmesinin uygun olduğuna karar vermiştir.

AİHM YUKARIDAKİ GEREKÇELERE DAYANARAK, OYBİRLİĞİYLE

1. Başvuranın gözetiminde kötü muameleye uğradığı iddiaları ile şikayetleriyle ilgili etkili ulusal soruşturma yapılmadığına ilişkin şikayetin *kabuledilebilir*, başvurunun geri kalan kısmının *kabuledilmez olduğuna*;
2. AİHS'nin 3. maddesinin esas ve usul yönünden *ihlal edildiğine*;
3. (a) Savunmacı Devlet'in başvurana, AİHS'nin 44. maddesinin 2. fıkrası uyarınca kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, uygulanabilecek her türlü vergiyle beraber, ödeme gününde geçerli olan kur üzerinden Türk Lirası'na çevirerek 27.300 Euro manevi tazminat *ödemesine*;

(b) Yukarıda anılan üç aylık sürenin aşılmasından ödeme gününe kadar geçen süre için Avrupa Merkez Bankası'nın kısa vadeli kredilere uyguladığı faiz oranına üç puan eklemek suretiyle elde edilecek oranın gecikme faizi olarak *uygulanmasına*;

4. Başvuranın adil tazmin talebinin kalan kısmının *reddine*,

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar İngilizce hazırlanmış, AİHM İç Tüzüğü'nün 77. maddesinin 2. ve 3. fıkraları uyarınca 23 Mart 2010 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Sally Dollé
Zabıt Katibi

Françoise Tulkens
Başkan